

บทความวิจัย (Research article)

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อเสริมสร้าง
สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นDevelopment of Experiential Learning Activities for Enhancing Active
Citizenship Competency among Lower Primary School Studentsสุदारัตน์ เสมอใจ^{1*} และ จักรวาท บุษดี²Sudarut samerjai^{1*} and Chakrawut Busadee²

วันที่รับบทความ (Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

10 กรกฎาคม 2568

6 สิงหาคม 2568

6 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น และศึกษาประสิทธิผลของกิจกรรมดังกล่าว การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 10 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินสมรรถนะการเป็นพลเมือง 4 ด้าน (ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม การเคารพสิทธิ และความเป็นประชาธิปไตย) แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ศึกษาข้อมูล ออกแบบกิจกรรม ทดลองใช้ตามรูปแบบ Single-Subject Research Design (A-B-A) และการประเมิน/ปรับปรุง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา การทดสอบ Wilcoxon Signed-Rank Test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมจำนวน 8 แผน ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองได้ครบทุกด้านตามแนวคิดของ Kolb โดยได้รับการประเมินความเหมาะสมในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย 4.44 จาก 5.00) และมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) พร้อมมีแนวโน้มของการคงอยู่ของพฤติกรรมเป้าหมายหลังการทดลอง สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนในบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก

คำสำคัญ: การเรียนรู้จากประสบการณ์, สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง, นักเรียนประถมศึกษาตอนต้น, โรงเรียนขนาดเล็ก

¹นักวิจัยอิสระ¹Independent Researcher²โรงเรียนหนองโพนสูง²Nong Phon Sung School

*Corresponding author email: sudarut.sa@ksu.ac.th

Abstract

This study aimed to develop experiential learning activities to enhance active citizenship competency among lower primary school students and to examine their effectiveness. The research employed a Research and Development approach with a Mixed Methods Design. The target group comprised 10 lower primary school students from a small-sized school. Instruments included expert interviews, a citizenship competency assessment covering four dimensions (responsibility, participation, respect for rights, and democratic values), behavioral observation forms, and semi-structured interviews. The study proceeded in four phases: needs analysis, activity design, implementation using a Single-Subject Research Design (A-B-A), and evaluation/improvement. Data were analyzed using descriptive statistics, the Wilcoxon Signed-Rank Test, and content analysis. The findings indicated that the developed set of 8 activity plans effectively addressed all four dimensions of citizenship competency, based on Kolb's experiential learning cycle. Experts rated the activities as highly appropriate (mean = 4.44 on a 5-point Likert scale). The activities showed statistically significant effectiveness ($p < 0.05$) in enhancing citizenship competency, with observable sustainability in post-intervention behaviors. These findings highlight the potential of experiential learning as a powerful pedagogical approach for fostering citizenship competency in lower primary students within the small school context.

Keywords: experiential learning, active citizenship competency, lower primary school students, small schools

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีงาม (UNESCO, 2015) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen) เป็นหนึ่งในสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนต้องพัฒนา โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) พลเมืองรู้เคารพสิทธิ 2) พลเมืองรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ 3) พลเมืองมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ และ 4) พลเมืองผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่เด็กเริ่มเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม มีการพัฒนาค่านิยมและทัศนคติพื้นฐาน รวมทั้งเป็นรากฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต (Dewey, 1916; Piaget, 1932) งานวิจัยของ Garcia-Gracia and Valls (2025) แสดงให้เห็นว่า การสร้างพื้นฐานความเป็นพลเมืองในวัยเด็กมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมในวัยผู้ใหญ่ ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตอนต้นจึงเป็นการลงทุนที่สำคัญสำหรับอนาคตของประเทศ

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเอกสารหลักสูตรและตัวชี้วัดในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สำหรับระดับประถมศึกษาตอนต้น พบว่า มีช่องว่างสำคัญในการครอบคลุมสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่

เข้มแข็งทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมอย่างมีวิจักษณ์ญาณและการสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งยังมีตัวชี้วัดไม่เพียงพอหรือขาดหายไป ในบางระดับชั้น (ศุภชัย สมนวน และ คณะ, 2565) นอกจากนี้ การสำรวจเบื้องต้นจากครูผู้สอนระดับประถมศึกษาตอนต้น 50 คน พบว่า ร้อยละ 76 ของครูระบุว่าขาดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และร้อยละ 82 ต้องการเครื่องมือและแนวทางการจัดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้การพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในระดับประถมศึกษาตอนต้นยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ จำเป็นต้องมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในส่วนที่ยังขาดหายไป ในการนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb (1984) เป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในวัยเด็ก เนื่องจากสมรรถนะพลเมืองเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งต้องการการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb เน้นการเรียนรู้ผ่านวงจร 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ประสบการณ์จริง (Concrete Experience) 2) การสังเกตและสะท้อนคิด (Reflective Observation) 3) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) และ 4) การทดลองใช้อย่างแข็งขัน (Active Experimentation) ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้นที่เรียนรู้ได้ดีผ่านการเล่นและการสัมผัสประสบการณ์จริง (Chen et al, 2018; Bal & Akcil, 2024)

งานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการใช้ทฤษฎี Kolb ในการพัฒนาทักษะทางสังคมและการเป็นพลเมือง เช่น งานวิจัยของ ปิยาพัชร สาวิสัย และคณะ (2568) ที่พบว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์มีผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ในเด็กอายุ 6-9 ปีอย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของ Wong et al. (2022) ที่แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในเด็กระดับประถมศึกษา

ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ซึ่งจะช่วยเติมเต็มช่องว่างในหลักสูตร สร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย และพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสำหรับสังคมไทยในอนาคต

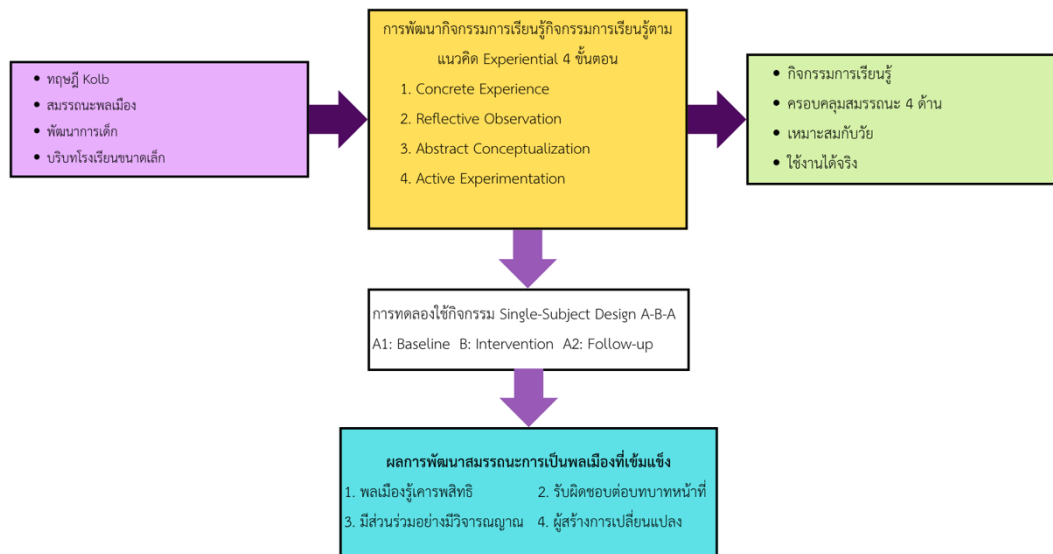
วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น

สมมติฐานในการศึกษา

กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น

กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ตามแนวทางของ Borg and Gall (1989) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Design) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อกำหนดกิจกรรม และการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินประสิทธิผลของกิจกรรม

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–3) ในโรงเรียนขนาดเล็กแห่งหนึ่ง ซึ่งมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 10 คน การวิจัยโดยใช้วิธีการสำรวจแบบเต็มจำนวน (Census Survey) เนื่องจากจำนวนประชากรมีขนาดเล็กและการวิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาและประเมินผลในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะภายใต้บริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากกลุ่มนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักแล้ว ยังมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ครูผู้สอน จำนวน 3 คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทการจัดการเรียนรู้ ความต้องการพัฒนาผู้เรียน และประเมินผลของกิจกรรมที่ใช้ในการวิจัย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ให้ข้อมูลเชิงนโยบาย วัฒนธรรมของโรงเรียน และแนวทางสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 10 คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนในบริบทครอบครัว การสนับสนุนการเรียนรู้ และการรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงของบุตรหลานหลังเข้าร่วมกิจกรรม

เครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือวิจัยจำนวน 2 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) เครื่องมือสำหรับการออกแบบและพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ และ (2) เครื่องมือสำหรับการประเมินประสิทธิผลของกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือสำหรับการพัฒนากิจกรรม

1.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ใช้เพื่อรวบรวมแนวคิดและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญด้าน หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ขนาดเล็ก การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ซึ่งให้ความเห็นตรงกันทุกข้อ ค่า IOC เท่ากับ 1.00

1.2 แบบสอบถามความต้องการของครูผู้สอน ใช้เพื่อสำรวจความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

1.3 แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม

แบบประเมินนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญใช้ในการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมที่ออกแบบ โดยพิจารณาใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเหมาะสมของเนื้อหา 2) ความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 3) ความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนทำการประเมิน พบว่าแบบประเมินดังกล่าวมีค่าระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับ “ดี” แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่ออกแบบมีคุณภาพในระดับที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เครื่องมือสำหรับการประเมินประสิทธิผลของกิจกรรม

2.1 แบบประเมินสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Rubric) พัฒนาโดยอิงจากกรอบแนวคิดสมรรถนะพลเมือง แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) การรู้และเคารพสิทธิ (2) ความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ (3) การมีส่วนร่วมอย่างมีวิจรรย์ญาณ และ (4) การเป็นพลเมืองผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง โดยแต่ละด้านมีระดับพัฒนาการ 4 ระดับ ได้แก่ เริ่มต้น พัฒนา เชี่ยวชาญ และชำนาญ การตรวจสอบคุณภาพตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ค่า IOC เท่ากับ 1.00

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ทดสอบกับนักเรียนในบริบทใกล้เคียงจำนวน 15 คน และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่า 0.91 แสดงถึงระดับความเชื่อมั่นสูง

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวงจร Kolb ออกแบบโดยอิงแนวคิดวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) ได้แก่ Concrete Experience, Reflective Observation, Abstract Conceptualization และ Active Experimentation การตรวจสอบคุณภาพตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ค่า IOC เท่ากับ 1.00

2.3 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง พัฒนาเพื่อใช้กับนักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม และรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรม สมรรถนะ และทัศนคติ การตรวจสอบคุณภาพตรวจสอบความเหมาะสมของคำถามและรูปแบบการสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พร้อมทั้งนำไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงภาษาก่อนการเก็บข้อมูลจริง

2.4 แบบบันทึกการสะท้อนคิด (Reflection Journal) ออกแบบเป็นแบบฟอร์มปลายเปิดสำหรับนักเรียน ใช้สะท้อนความเข้าใจ ประสบการณ์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม การตรวจสอบคุณภาพพัฒนาโดยอิงหลักการออกแบบการสะท้อนคิดสำหรับระดับประถมศึกษา และได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและการเรียนรู้เด็กประถม

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ตามลำดับกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) (Borg & Gall, 1989) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาความรู้พื้นฐานและข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีกิจกรรมหลักดังนี้

1.1 ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับ แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning: Kolb, 1984) สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษา ลักษณะเฉพาะของโรงเรียนขนาดเล็กและการจัดการเรียนรู้ในบริบทดังกล่าว

1.2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 3 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะในการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น

1.3 สำรวจความต้องการของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถามความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานจริงเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก

1.4 วิเคราะห์บริบทของโรงเรียน ได้แก่ โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน จำนวนนักเรียน ทรัพยากรการเรียนรู้ และข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทจริง

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนากิจกรรม

ขั้นตอนนี้เป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยยึดหลักการ 4 ขั้นของ Kolb ได้แก่ ประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด การสรุปเป็นแนวคิด และการนำไปใช้ปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 8 แผน โดยแต่ละแผนมีระยะเวลาดำเนินกิจกรรม 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 16 ชั่วโมง ประกอบด้วย กิจกรรมแต่ละแผนมุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ตัวชี้วัด กระบวนการจัดการเรียนรู้ และวิธีการประเมินผล

2.2 นำกิจกรรมร่างเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม วิเคราะห์ข้อเสนอแนะและปรับปรุงกิจกรรมตามคำแนะนำ

2.3 ทดลองใช้กิจกรรมเบื้องต้นกับนักเรียน 3 คน (ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย) เพื่อประเมินความเข้าใจ เวลาในการดำเนินกิจกรรม และความสนใจของผู้เรียน

2.4 ปรับปรุงกิจกรรมขั้นสุดท้าย เพื่อความเหมาะสมและเตรียมความพร้อมสำหรับการทดลองใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผล

การทดลองใช้และประเมินผล ดำเนินการใน 3 ระยะ ตามรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองรายบุคคล (Single-Subject Research Design) ประเภท A-B-A (Kazdin, 2021) โดยมีรายละเอียดในแต่ละระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนการทดลอง (A1 – Baseline Phase)

ระยะนี้ใช้เวลา 1 สัปดาห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพฤติกรรมพื้นฐานของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น โดยดำเนินการดังนี้ สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในบริบทการเรียนรู้ปกติ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) เพื่อระบุพฤติกรรมตั้งต้นที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการเป็นพลเมือง ประเมินสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งเบื้องต้นของนักเรียนรายบุคคล โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะ (Rubric) ที่ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ การรู้เคารพสิทธิ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ และการเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง เก็บรวบรวมข้อมูลสนับสนุนจากการบันทึกเชิงบรรยายของครูผู้สอนหรือผู้วิจัย เพื่อประกอบการพิจารณาความสอดคล้องของพฤติกรรม

ระยะที่ 2 ระหว่างการทดลอง (B – Intervention Phase)

ในระยะนี้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยกิจกรรมทั้งหมดมีจำนวน 8 แผน แผนละประมาณ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง ของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 บ้านของเรา สิทธิของเรา ด้านพลเมืองรู้เคารพสิทธิ กิจกรรมที่ 2 เพื่อนกันต้องเข้าใจ ด้านพลเมืองรู้เคารพสิทธิ กิจกรรมที่ 3 ฉันมีหน้าที่อะไรในห้องเรียน ด้านรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ กิจกรรมที่ 4 โรงเรียนของเราอยู่ ด้านรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ กิจกรรมที่ 5 ชาวเล่าเรื่อง – เราอยู่ในโลกนี้ ด้านมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมที่ 6 คิดก่อนแชร์ ด้านมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมที่ 7 เปลี่ยนแปลงเริ่มที่เรา ด้านผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมที่ 8 ส่งต่อความดี ด้านผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดการเก็บข้อมูลในระยะนี้ ได้แก่ ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่ออกแบบไว้ โดยจัดการเรียนรู้ตามวงจรของ Kolb ครบทั้ง 4 ขั้น ได้แก่ Concrete Experience, Reflective Observation, Abstract Conceptualization และ Active Experimentation สังเกตและบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละกิจกรรม โดยใช้แบบสังเกตและแบบฟอร์มการสะท้อนคิด (Reflection Journal) ของนักเรียน เพื่อเก็บข้อมูลทั้งเชิงพฤติกรรมและความคิดภายใน บันทึกพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง และรวบรวมข้อมูลรายวันเพื่อใช้วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมและสมรรถนะในแต่ละด้าน

ระยะที่ 3 หลังการทดลอง (A2 – Follow-up Phase)

ระยะนี้มีระยะเวลา 1 สัปดาห์ ดำเนินการหลังจากสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อประเมินความคงอยู่ของพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม โดยมีการเก็บข้อมูลดังนี้ ประเมินสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งหลังจบกิจกรรม โดยใช้เครื่องมือชุดเดียวกับช่วงก่อนการทดลอง สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในบริบทการเรียนรู้ทั่วไป เพื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างและก่อนการทดลอง สัมภาษณ์นักเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลด้วยการประมวลข้อมูลจากหลายแหล่ง (Data Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุง

หลังจากสิ้นสุดการทดลองใช้กิจกรรม ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

4.1 วิเคราะห์ผลข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบประเมินสมรรถนะ ด้วยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์แบบไม่อิงพารามิเตอร์ Wilcoxon Signed-Rank Test

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากบันทึกการสังเกต แบบสะท้อนคิด และการสัมภาษณ์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและทาคีม (Thematic Analysis)

4.3 ปรับปรุงกิจกรรม ตามข้อค้นพบที่ได้จากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

4.4 จัดทำคู่มือการใช้กิจกรรมสำหรับครูผู้สอน โดยสรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรม ข้อควรระวัง วิธีการประเมินผล และคำแนะนำเพิ่มเติม เพื่อใช้ในการขยายผลในโรงเรียนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้จัดเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และประสิทธิผลของกิจกรรมต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น การนำเสนอตารางและภาพ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเผชิญประสบการณ์จริง (Concrete Experience) การสะท้อนคิด (Reflective Observation) การสรุปแนวคิด (Abstract Conceptualization) และการทดลองปฏิบัติใหม่ (Active Experimentation) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในบริบทของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการสัมผัสประสบการณ์ตรง

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จำนวน 3 คน พบความเห็นร่วมกันในประเด็นสำคัญ ดังนี้ กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม สนุกสนาน และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน การพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองควรใช้กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง หรืออย่างน้อยควรใกล้เคียงกับสถานการณ์ที่พวกเขาพบเจอในชีวิตประจำวัน วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb เหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะทางสังคมและความเป็นพลเมืองในเชิงพฤติกรรม ระยะเวลาของกิจกรรมควรอยู่ในช่วงไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับช่วงความสนใจและความสามารถในการจดจำของนักเรียนวัยประถม

จากการสำรวจความต้องการจากครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ต้องการกิจกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในห้องเรียน และควรมีลักษณะยืดหยุ่นต่อบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ควรมีคู่มือการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งเป้าหมาย วิธีการจัดกิจกรรม และแนวทางการประเมินผล ความต้องการให้การประเมินผลของกิจกรรมมีความหลากหลาย ทั้งในรูปแบบการสังเกต การสะท้อนคิด และการประเมินเชิงพฤติกรรม เห็นพ้องถึง

ความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในด้านความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิ และการมีส่วนร่วมในสังคม ผลการศึกษาข้างต้นเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนต่อไปอย่างมีทิศทาง ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเป้าหมาย

1.2 ผลการออกแบบและพัฒนากิจกรรม

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 8 แผน ดังนี้

ตารางที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้

แผนที่	ชื่อกิจกรรม	สมรรถนะที่เสริมสร้าง	เวลา
1	บ้านของเรา สิทธิของเรา	พลเมืองรู้เคารพสิทธิ	2 ชั่วโมง
2	เพื่อนกันต้องเข้าใจ	พลเมืองรู้เคารพสิทธิ	2 ชั่วโมง
3	ฉันมีหน้าที่อะไรในห้องเรียน	รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่	2 ชั่วโมง
4	โรงเรียนของเราอยู่	รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่	2 ชั่วโมง
5	ข่าวเล่าเรื่อง – เราอยู่ในโลกนี้	มีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ	2 ชั่วโมง
6	คิดก่อนแชร์	มีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ	2 ชั่วโมง
7	เปลี่ยนแปลงเริ่มที่เรา	ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง	2 ชั่วโมง
8	ส่งต่อความดี	ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง	2 ชั่วโมง

กิจกรรมทุกแผนได้รับการออกแบบตามวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb โดยประกอบด้วย **ประสบการณ์ตรง (Concrete Experience)** กิจกรรมสถานการณ์จำลอง เกม หรือการลงมือปฏิบัติจริง **การสะท้อนคิด (Reflective Observation)** การพูดคุยแลกเปลี่ยน การบันทึกความรู้สึกรับรู้ **การสร้างแนวคิด (Abstract Conceptualization)** การสรุปหลักการ การเชื่อมโยงกับความรู้เดิม **การทดลองใช้ (Active Experimentation)** การนำไปปฏิบัติในสถานการณ์ใหม่

1.3 ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ

กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์ (2) ความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน (3) ความสอดคล้องกับสมรรถนะการเป็นพลเมือง (4) ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และ (5) ความชัดเจนของขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ผลการประเมินในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.67 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.47 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่า กิจกรรมมีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีของ Kolb อย่างชัดเจน ทั้งในมิติของประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด การสรุปเป็นแนวคิด และการนำไปประยุกต์ใช้ ในด้านความสอดคล้องกับสมรรถนะการเป็นพลเมือง ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.5 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน แสดงถึงความชัดเจนในการออกแบบกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางบวกตามกรอบสมรรถนะ

พลเมือง ด้านความชัดเจนของขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมและความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ย 4.44 และ 4.33 ตามลำดับ อยู่ในระดับ มาก สะท้อนว่ากิจกรรมมีความเหมาะสมต่อพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น และมีโครงสร้างที่ชัดเจนเป็นลำดับขั้น โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีลักษณะกระตุ้นความสนใจผ่านการลงมือทำและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขณะที่ด้าน ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 อยู่ในระดับ มาก ซึ่งสะท้อนว่า กิจกรรมมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะนำไปใช้ในห้องเรียนจริง แม้ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร โดยรวม กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 5 ด้านเท่ากับ 4.44 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม 0.34 จัดอยู่ในระดับ มาก แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของกิจกรรมในภาพรวมทั้งเชิงหลักการ แนวทางการจัดการเรียนรู้ และการนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังได้เสนอแนะเพิ่มเติมใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) ควรเพิ่มตัวอย่างรูปแบบการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้ครูสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมของผู้เรียน (2) ควรปรับภาษาในคู่มือการจัดการกิจกรรมให้ง่ายต่อความเข้าใจ เพื่อสนับสนุนการใช้จริงในชั้นเรียน และ (3) ควรเพิ่มคำแนะนำในการปรับใช้กิจกรรมกับนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบมีความหมายสำหรับนักเรียนทุกคน ข้อเสนอแนะเหล่านี้จะถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมและคู่มือการใช้งานให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในลำดับถัดไป

1.4 ผลการทดลองใช้เบื้องต้น

จากการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย พบผลในภาพรวมว่า กิจกรรมมีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน และสามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้ 1) นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น แสดงให้เห็นถึงความสนใจและความตื่นตัวต่อกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ 2) เวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมแต่ละแผน เป็นไปตามที่วางแผนไว้ โดยไม่มีความล่าช้าหรือเบี่ยงเบนจากแผนการสอน และ 3) นักเรียนสามารถเข้าใจขั้นตอนของกิจกรรม และปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงถึงความเหมาะสมของโครงสร้างกิจกรรมในเชิงกระบวนการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยเป็นนักเรียนชาย 6 คน และนักเรียนหญิง 4 คน มีอายุเฉลี่ย 7.8 ปี (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.2) ซึ่งอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 คน ปีที่ 2 จำนวน 6 คน และปีที่ 3 จำนวน 2 คน นักเรียนทั้งหมดมาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมในชุมชนท้องถิ่นเดียวกัน สภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมมีลักษณะคล้ายคลึงกัน และไม่มีนักเรียนคนใดในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความต้องการพิเศษ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเหมาะสมต่อการทดลองใช้กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นภายใต้บริบทของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 ผลการประเมินสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

2.2.1 ผลการประเมินโดยรวม

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง (n = 10)

การประเมิน	มัธยฐาน (Median)	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
ก่อนการทดลอง (A1)	10.5	9.00	12.00
หลังการทดลอง (A2)	13.5	11.00	14.00
การพัฒนา	+2.00	–	–
ผลการทดสอบ Wilcoxon	Z = -2.803	p = 0.005	(p < .05)*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มัธยฐานของคะแนนก่อนการทดลองอยู่ที่ 10.5 คะแนน โดยมีคะแนนต่ำสุด 9.00 คะแนน และสูงสุด 12.00 คะแนน ขณะที่หลังการทดลอง มัธยฐานของคะแนนเพิ่มขึ้นเป็น 13.5 คะแนน โดยมีคะแนนต่ำสุด 11.00 คะแนน และสูงสุด 14.00 คะแนน แสดงถึงแนวโน้มการพัฒนาสมรรถนะที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกคน เมื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้การทดสอบ Wilcoxon Signed-Rank Test ซึ่งเหมาะสมสำหรับข้อมูลแบบจัดอันดับในกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก พบว่าค่าทางสถิติที่ได้คือ Z = -2.803 และค่า p = 0.005 ซึ่งอยู่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (p < .05) แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดที่เน้นประสบการณ์ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างสมรรถนะสำคัญด้านการเป็นพลเมือง ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย

2.2.2 ผลการประเมินรายด้าน

ตารางที่ 3 สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

สมรรถนะ	ก่อนการทดลอง (Median:IQR)	หลังการทดลอง (Median)	Z	p-value
พลเมืองรู้เคารพสิทธิ	2.50 (2.00–2.75)	3.50 (3.25–4.00)	-2.701	0.007*
รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่	2.25 (1.75–2.50)	3.50 (3.00–4.00)	-2.803	0.005*
มีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ	2.00 (1.50–2.50)	3.25 (3.00–4.00)	-2.803	0.005*
ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง	2.00 (1.50–2.50)	3.50 (3.00–4.00)	-2.701	0.007*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติ Wilcoxon Signed-Rank Test เพื่อเปรียบเทียบค่ามัธยฐานของคะแนนสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งทั้ง 4 ด้าน ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง พบว่า นักเรียนมีค่ามัธยฐานของคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p < .05) รายละเอียด คือ

ด้าน พลเมืองรู้เคารพลสิทธิ ค่ามัธยฐานก่อนการทดลอง = 2.50 (IQR: 2.00–2.75) และหลังการทดลอง = 3.50 (IQR: 3.25–4.00) ผลการทดสอบ Wilcoxon ได้ค่า $Z = -2.701$, $p = 0.007$ ด้าน รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ ค่ามัธยฐานก่อนการทดลอง = 2.25 (IQR: 1.75–2.50) และหลังการทดลอง = 3.50 (IQR: 3.00–4.00) ผลการทดสอบได้ค่า $Z = -2.803$, $p = 0.005$ ด้าน มีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณ์ญาณ ค่ามัธยฐานก่อนการทดลอง = 2.00 (IQR: 1.50–2.50) และหลังการทดลอง = 3.25 (IQR: 3.00–4.00) ได้ค่า $Z = -2.803$, $p = 0.005$ ด้าน ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง ค่ามัธยฐานก่อนการทดลอง = 2.00 (IQR: 1.50–2.50) และหลังการทดลอง = 3.50 (IQR: 3.00–4.00) ผลการทดสอบได้ค่า $Z = -2.701$, $p = 0.007$ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนทั้งในเชิงพฤติกรรมและเจตคติของนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากบันทึกการสะท้อนคิดของนักเรียน การสัมภาษณ์นักเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครอง สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ออกเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์แบบบันทึกการสะท้อนคิดของนักเรียน นักเรียนได้เขียนสะท้อนประสบการณ์หลังการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบมีหลัก 4 ประการ ได้แก่ (1) การตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ โดยนักเรียนเริ่มเข้าใจสิทธิของตนเองและผู้อื่น เช่น การไม่รบกวนเพื่อนและการรักษาความสะอาดห้องเรียน (2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การเก็บของเล่นให้เรียบร้อยและการขออนุญาตก่อนใช้ของผู้อื่น (3) การมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ โดยนักเรียนสามารถคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณก่อนตัดสินใจ และมีความกระตือรือร้นในการร่วมพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบตัว และ (4) ความภาคภูมิใจในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนักเรียนรู้สึกยินดีที่การกระทำของตนเองเป็นแบบอย่างให้เพื่อน ๆ ปฏิบัติตาม

2) ผลการสัมภาษณ์นักเรียน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักเรียน 10 คน พบการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ กล่าวคือ นักเรียนสามารถอธิบายสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองเบื้องต้นได้ เข้าใจการคิดวิเคราะห์ข้อมูลก่อนตัดสินใจ รวมถึงสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น และแสดงความเห็นได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีความรับผิดชอบต่อความกระตือรือร้นต่อกิจกรรมของโรงเรียนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

3) ผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ครูผู้สอนทั้ง 3 คนให้ความเห็นตรงกันว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี โดยเฉพาะในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การดูแลความสะอาด การฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการกล้าแสดงออก ครูยังเห็นว่ากิจกรรมที่ใช้สามารถช่วยให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่นได้ โดยเฉพาะเมื่อมีคู่มือที่ให้รายละเอียดชัดเจนและสามารถนำไปใช้ได้จริง

4) ผลการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ผู้ปกครองต่างเห็นพ้องกันว่า บุตรหลานมีความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การช่วยทำงานบ้านโดยไม่ต้องบอก การจัดของเล่นให้เป็นระเบียบ และการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ในการมีส่วนร่วมกับครอบครัว รวมถึงการเคารพลสิทธิของผู้อื่น เช่น การขออนุญาตและการให้อภัยเมื่อทำผิด

5) การผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เมื่อเปรียบเทียบผลข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินสมรรถนะ กับข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งต่าง ๆ พบว่า ทั้งสองประเภทข้อมูลสนับสนุนกันในทุกมิติ เช่น การเพิ่มขึ้นของคะแนนหลังการทดลอง สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ครูและผู้ปกครองสังเกตเห็น และข้อมูลเชิงคุณภาพยังช่วยขยายความเข้าใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลง เช่น การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การสะท้อนคิด และการฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนนำไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมและสร้างนิสัยที่ดี

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

การวิจัยนี้ประสบความสำเร็จในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยกิจกรรมได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในระดับดีมาก (เฉลี่ย 4.44) และสอดคล้องกับหลักการของ Kolb และทฤษฎีพัฒนาการของ Piaget การออกแบบกิจกรรมสามารถตอบสนองบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างเหมาะสมด้านประสิทธิภาพ กิจกรรมส่งผลให้สมรรถนะของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ข้อมูลเชิงคุณภาพยังแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกทั้งด้านความคิด พฤติกรรม และเจตคติ สะท้อนถึงการเรียนรู้ที่มีความยั่งยืนและถ่ายโอนไปสู่บริบทชีวิตจริง

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1: การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์สำหรับเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งประสบความสำเร็จ โดยได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 4.44 จาก 5.00) ความสำเร็จนี้เกิดจากการใช้กระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบ ตามแนวทางของ Borg and Gall (1989) ที่เน้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานอย่างละเอียด การรับฟังความต้องการของผู้ใช้งานจริง และการทดสอบปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen et al. (2024) ที่พบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการศึกษาบริบทและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป

การออกแบบกิจกรรมทั้ง 8 แผนตามวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการนำทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองในระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการยืนยันแนวคิดของ Dewey (1916) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์ตรงจุดสำคัญที่ทำให้การประยุกต์ใช้ประสบความสำเร็จคือ การปรับขั้นตอนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยเฉพาะในขั้น Abstract Conceptualization ที่ต้องใช้ภาษาและตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตประจำวันของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget (1932) ที่เด็กในวัยนี้อยู่ในขั้น Concrete Operational Stage

การพัฒนากิจกรรมที่ครอบคลุมสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งทั้ง 4 ด้าน อย่างสมดุล เป็นการตอบสนองต่อช่องว่างที่ ศุภชัย สมนวน และคณะ (2565) ชี้ให้เห็นในหลักสูตรปัจจุบัน โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมอย่างมีวิถรณ์คุณธรรมและการสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมักได้รับการพัฒนาน้อยกว่าด้านอื่นๆ กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีจุดเด่นในการ

ผสานการเรียนรู้หลายด้านเข้าด้วยกัน ไม่ได้แยกสมรรถนะแต่ละด้านออกจากกัน แต่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะหลายด้านพร้อมกันผ่านกิจกรรมที่สมบูรณ์ ซึ่งสะท้อนธรรมชาติของสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ ทักษะ และเจตคติ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ต่อการเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ประสิทธิภาพเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลที่ชัดเจนของกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยมีการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ในทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีอิทธิพลที่แข็งแกร่งต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน การที่นักเรียนทุกคน (100%) มีการพัฒนาที่เพิ่มขึ้น เป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ เนื่องจากแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความสามารถหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ Universal Design for Learning ที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้สำหรับผู้เรียนทุกคน

ผลการติดตามในระยะ A2 (Follow-up) แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมีความยั่งยืน โดยนักเรียนยังคงแสดงพฤติกรรมและสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นแม้หลังจากสิ้นสุดกิจกรรมแล้ว ความยั่งยืนนี้เป็นตัวชี้วัดสำคัญของการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เน้นการสร้างความหมายจากประสบการณ์ตรง การที่ผู้ปกครองสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงของบุตรหลานในบริบทรอบครัว แสดงให้เห็นถึงการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) จากบริบทโรงเรียนสู่บริบทชีวิตจริง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมือง

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสะท้อนคิดของนักเรียนแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่ลึกซึ้งกว่าตัวเลขสถิติ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและค่านิยม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะการเป็นพลเมือง การที่นักเรียนสามารถแสดงออกถึงการตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่ผ่านคำพูดและการกระทำในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงในระดับพฤติกรรมภายนอก แต่เกิดขึ้นในระดับการคิดและความเชื่อด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Garcia-Gracia and Valls (2025) เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพข้อค้นพบใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย

การเรียนรู้แบบบูรณาการในโรงเรียนขนาดเล็ก การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า บริบทของโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อได้เปรียบในการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เนื่องจากมีความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรม ครูสามารถให้ความสนใจเป็นรายบุคคลได้มากขึ้น และนักเรียนมีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ข้อค้นพบนี้ขัดแย้งกับความเชื่อทั่วไปที่มองว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ แต่กลับแสดงให้เห็นว่า หากมีการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม โรงเรียนขนาดเล็กสามารถเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองได้เป็นอย่างดี

การเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในโรงเรียนกับชีวิตครอบครัว การที่ผู้ปกครองสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงของบุตรหลานในบ้าน แสดงให้เห็นถึงพลังของการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน นักเรียนไม่เพียงแต่นำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในบริบทครอบครัว แต่ยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวด้วย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิด Ripple Effect ของการศึกษาเพื่อสังคม ที่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลหนึ่งสามารถส่งผลกระทบเชิงบวกไปยังคนรอบข้างได้

ศักยภาพของการสะท้อนคิดในการเรียนรู้ของเด็กเล็ก การที่นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นสามารถสะท้อนคิดและแสดงออกถึงการเรียนรู้ผ่านแบบบันทึกการสะท้อนคิด เป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ เนื่องจากมักมีความเชื่อว่า เด็กในวัยนี้ยังไม่มีความสามารถในการคิดเชิงนามธรรมและการสะท้อนคิด ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หากมีการออกแบบเครื่องมือและกระบวนการที่เหมาะสม เด็กเล็กสามารถพัฒนาทักษะการสะท้อนคิดได้ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผลการศึกษานี้สนับสนุนงานวิจัยของ ปิยาพัชร สวัสดิ์ และคณะ (2568) ที่แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ในเด็กอายุ 6-9 ปี และยังขยายผลโดยเน้นเฉพาะสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ในขณะที่ Wong et al. (2021) ได้รายงานว่าการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในเด็กระดับประถมศึกษาซึ่งงานวิจัยนี้ได้พิสูจน์เพิ่มเติมด้วยข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างครบถ้วน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 โรงเรียนควรนำกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทและทรัพยากรของแต่ละโรงเรียน

1.2 ครูควรได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถออกแบบและดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การประเมินผลการเรียนรู้ควรครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเน้นการสะท้อนคิดและการสังเกตพฤติกรรม เพื่อให้เห็นภาพพัฒนาการของนักเรียนอย่างครบถ้วน

1.4 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนและครอบครัว

1.5 โรงเรียนขนาดเล็กควรใช้จุดแข็งของบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและการมีส่วนร่วมของนักเรียน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะที่หลากหลายและลึกซึ้งมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ในระดับชั้นที่สูงขึ้น เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 หรือมัธยมศึกษา เพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิผลในกลุ่มผู้เรียนที่มีพัฒนาการแตกต่างกัน

2.2 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่การศึกษา เพื่อทดสอบประสิทธิผลของกิจกรรมในบริบทที่หลากหลาย เช่น โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนในพื้นที่ชนบท หรือในเขตเมือง

2.3 การวิจัยควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามายุคที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการเรียนรู้และสมรรถนะการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล

2.4 ควรทำการศึกษาผลกระทบระยะยาว (longitudinal study) ของกิจกรรมการเรียนรู้ต่อการพัฒนาสมรรถนะการเป็นพลเมืองและพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียน

2.5 ควรพัฒนารูปแบบการประเมินที่หลากหลายและทันสมัย เช่น การใช้เทคนิคการประเมินแบบออนไลน์ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก เพื่อเพิ่มความแม่นยำและครอบคลุมในการวัดผล

2.7 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมการสะท้อนคิดและการเรียนรู้เชิงลึกในกลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ หรือมีความหลากหลายทางการเรียนรู้ เพื่อออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุม

สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ปิยาพัชร สวัสดิ์, ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร, และชลธิป สมานิติ. (2568). ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบโครงการร่วมกับผังกรฟิกที่มีต่อทักษะการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบในเด็กปฐมวัย. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 5(2), 1-18. <https://doi.org/10.60027/iarj.2025.279844>

ศุภชัย สมนวน, กิตติชัย สุธาสีโนบล, รุ่งทิพา แยมรุ่ง. (2565). องค์ประกอบของสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 18(1), 75-89. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/262472/177939>

Beard, C., & Wilson, J. P. (2013). *Experiential learning: A handbook for education, training and coaching* (3rd ed.). Kogan Page.

Bal, E., & Akcil, U. (2024). The implementation of a sustainable online course for the development of digital citizenship skills in higher education. *Sustainability*, 16(1), 445. <https://doi.org/10.3390/su16010445>

Borg, W. R., & Gall, M. D. (1989). *Educational research: An introduction* (5th ed.). Longman.

Chen, S., Sermeno, R., Hodge, K., Murphy, S., Agenbroad, A., Schweitzer, A., ... & Roe, A. J.

(2024). Young children's self-regulated learning benefited from a metacognition-driven science education intervention for early childhood teachers. *Education Sciences*, 14(6), 565. <https://doi.org/10.3390/educsci14060565>

- Davis, R., & Wilson, M. (2020). Enhancing children's social-emotional and citizenship skills through experiential learning. *Early Childhood Research Quarterly*, 53, 223–234. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2020.03.008>
- Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. Macmillan.
- Garcia-Gracia, M., & Valls, O. (2025). School absenteeism, emotional engagement and school organisation: an international comparative approach. *International Journal of Inclusive Education*, 29(8), 1323-1337. <https://doi.org/10.1080/13603116.2023.2266722>
- Kazdin, A. E., & Tuma, A. H. (1982). Single-case research designs. Yale University.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Piaget, J. (1932). *The moral judgment of the child*. Harcourt, Brace & Company.
- UNESCO. (2015). *Global citizenship education: Topics and learning objectives*. UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf000023299>
- Wong, K. L., Chong, E. K. M., Leung, W. T., & Leung, Y. W. (2022). Experiential learning for civic education: Typologies and learning outcomes. *Citizenship Teaching & Learning*, 17(2), 183-202. https://doi.org/10.1386/ctl_00090_1